

Társadalmi trendek munkahipotézisei az ICT piac keresletének becsléséhez

(2006 novemberi becslés)

Tanulmányunk fő célja a gazdasági és társadalmi élet fejlődéséből fakadó **IKT kereslet előrejelzése, és a kereslet technológiai fejlődésre gyakorolt hatásainak becslése**. Különböző társadalmi előrejelző forgatókönyvek léteznek, amelyek optimista vagy pesszimista jövőképet festenek a döntéshozók elé; annak érdekében, hogy különböző beavatkozásokat indukáljanak a társadalmi folyamatokban. A társadalmi előrejelzés nem feladata a tanulmánynak, főleg nem olyan részletességgel, hogy konkrét társadalomalakító beavatkozásokra (pl. jövedelem-átcsoportosításokra) készítse a döntéshozókat. Ugyanakkor, a társadalmi folyamatok, ezen belül a makro- és mikro-gazdasági folyamatok hatással vannak mind a beruházási felhalmozásokra, mind a közvetlen folyó kiadásokra. Ezekben a döntési területeken keresztül hatnak az IKT kereslet volumenére és belső szerkezetére is.

A társadalomra vonatkozóan felvázoljuk az általunk lehetségesnek ill. valószínűnek tartott jövőképet, és rámutatunk egyes felismerhető hajtóerőkre is.

Társadalmi trendek feltételezései

- a.) **A piacgazdaság kiterjedése** folytatódik hazánkban és a szűkebb régióban. Piaci mechanizmusok irányítják a termelési-, az elosztási- és tőkeáramlási folyamatokat. A cégek körében *erősödik a verseny*, a korábban védett monopolhelyzetek várhatóan megszűnnek. A piaci mechanizmusok következtében folytatódik a *jövedelmi differenciálódás*, ami kihat a fogyasztási szerkezetre is. A szürke gazdaság kifelhérítése folytatódik, és ez a valóságos adóterhek növekedését hozza magával. A nagy társadalmi elosztó rendszerek reformja is a piacosítás irányába hat. Mindezek következtében, *csökken a társadalmi mobilitás*. Ez azt jelenti, hogy az új generációk életkezdetét - mind a szakképzettség megszerzése, mind az otthoneremtés, mind a munkába állás vagy vállalkozás tekintetében - egyre nagyobb mértékben a családi háttér határozza meg.
- b.) Erősödnek a közeli régiókon belüli- és a hasonló kultúrájú területek közötti-tőkeáramlások. Méretgazdaságos termelést és elosztást egy-egy nagyobb régióban könnyebb és olcsóbb megszervezni. Ezt nevezhetjük a gazdasági **regionalizációnak**, amely visszahatása és egyben alternatívája is a korábbi globalizációs folyamatoknak. A hasonló kultúrára épülő társadalmak egymás közti áru- és információ- cseréje megnő, valamint a munkaerő-vándorlás is megerősödik, és mindehhez infrastruktúra-fejlesztések szükségesek.
- c.) **A gazdasági növekedés lelassul az EU-n belül**, mert az új területek felzárkóztatása és a társadalmi homogenizáló folyamatok (pl. szabad munkaerő vándorlás biztosítása) megterhelik a gazdaságot. Az új EU tagállamokban EU közösségi forrásból is várhatók infrastruktúra-fejlesztések. Az új EU területek egymás közti versenye nő a tőkeimportért és a közösségi támogatásokért is. *Hazánk EU integrációja* folytatódik, és ezzel erősödik az áruk, a tőke, a munkavállalók és az információk szabad áramlása. A piacnyitás hazai termelőket érintő negatív hatásai előbb érik el a gazdaságot, mint az EU forrásokból létrehozandó fejlesztések későbbi hasznai.
- d.) **Megváltozik a lakosság demográfiai összetétele**. A fejlett poszt-indusztriális társadalomban *nő a várható élettartam*, de ez nem feltétlenül jelenti a lakosság egészségi állapotának javulását is. Mindez a betegek és az idősek tömeges, és speciális kiszolgáltatását

teszi szükségessé. A közép- és felső jövedelmű rétegekben csökken a népszaporulat, míg az alacsony jövedelmű rétegekben nőhet a gyermekvállalási hajlandóság. Így kialakulhat a tömeges *gyermekkori szegénység*, ami nehezíti az új nemzedék társadalmi beilleszkedését. Társadalmi integrációs programoknak kell indulniuk a veszélyeztetett ifjúsági rétegekben, elsősorban a munkaerő-piaci integráció érdekében⁵. Az ország várhatóan betelepedési célponttá válik a határon túli magyar fiatalok számára. A demográfiai képet tovább árnyalja, hogy teljesen más kultúrájú népcsoportok (pl. kínaiak, közép-ázsiaiak) is betelepedni kívánhatnak ide. A társadalmat célszerű felkészíteni a kulturális különbözőségek elfogadására is.

- e.) Egyes radikális csoportok megerősödése, és különböző társadalmi feszültségek tartós fennmaradása miatt, felerősödnek a **biztonsági kérdések** mind nemzeti- mind nemzetközi szinten. A *közbiztonság* elfogadható szintjét költségesebb, de szükséges fenntartani egy nyitottabb (az EU négy alapvető mozgási szabadságát megvalósító) társadalomban. A növekvő jövedelmi különbségek szükségessé teszik a *vagyonbiztonságra* költött pénzösszegek (közpénzek és magánráfordítások) emelését is. A biztonsági igényekre új informatikai technológiákkal is lehet és célszerű reagálni az egyéb intézkedések mellett.
- f.) Mivel az **információs társadalomban** a társadalmi- és a gazdasági élet ráépül az ICT technológiákra, ezért az IT biztonsági elvárások is nőnek. Az *IT biztonság* elsősorban a szándékoltt, jogosulatlan és rosszakaratú hozzáférések-, rombolások- vagy csalások- elleni védelmet jelenti. Ezen túlmenően, előtérbe kerül az *informatikai technológiák megbízhatósága* is, azaz folyamatos rendelkezésre állása, hiba-tűrése, meghibásodás elleni védelme. Egyes társadalmi rétegek passzív rezisztenciájára is kell számítani, ha az új ICT technológiákat a társadalmi kontrol (pl. adózási fegyelem) erősítésére kívánják felhasználni.
- g.) A természeti környezet folyamatos és nem eléggé körültekintő kiaknázása, a kőolaj származékok túlzott használata, az ipari környezetszennyezés oda vezet, hogy a **környezeti- és klímaproblémák** várhatóan felerősödnek. Ennek egyik látható jele a szélsőségesen változékony időjárás, ami a mezőgazdasági termelést és ezzel az élelmiszer-gazdaságot is jelentősen befolyásolja. A környezeti- és klíma-problémák kezelésében is felhasználhatók az új informatikai technológiák.
- h.) Az **energiagondok** felerősödhetnek. Elsősorban a szénhidrogén alapú energiahordozók ára nő, és a szállítási feltételek (ld. Gázgondok) válhatnak bizonytalanná. Ezzel egyidejűleg az alternatív energiaforrások kutatása előrehalad. Az ipari és később a lakossági energiafogyasztás is átáll többes energiaforrások használatára. Az energiarendszerek vezérlése területén ez jelentős IKT igényt támaszt.

⁵ Ez az állítás ellentmond a korábbi állításnak, mely szerint a társadalmi mobilitás csökken. Ugyanakkor, állami forrásokból célszerű megoldani, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű családok fiatal, munkaképes és még képezhető gyermekei eljussanak legalább a szakmunkás vizsga szintjéig. Demográfiai felmérések szerint, a szakmunkás képzettség a legjobb ellenszere a tartós munkanélküliségnek, a szociális segélyre szorulásnak, és a gazdaságilag irreális mértékű gyermekvállalásoknak is. Feltételezésünk szerint, ezt az ellentmondást a döntéshozók felismerik és kezelni tudják.